

4. Іванов О. Актуальні проблеми цифрової трансформації в освіті України. *Журнал "Освітні технології"*. 2023. Т. 10, № 2. С. 45-57.

5. Міністерство освіти і науки України. Освіта України в умовах воєнного стану. *Інформаційно-аналітичний збірник*. 2022. 358 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of%20ukraine_2022.pdf (дата звернення 11.10.2024).

УДК 378.46

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ З МЕНЕДЖМЕНТУ

*Криворучко О.М., д.е.н., професор
Фемяк О.А., здобувач наукового ступеню PhD
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасні проблеми менеджменту мають багатогранний характер, швидкі зміни в технологіях, ринках, економіці вимагають від менеджерів високого рівня адаптивності та здатності вирішувати складні, нестандартні проблеми, застосовувати творчий підхід та здатність до аналізу. Таким підходом є проблемне навчання, яке допомагає майбутнім науковцям і практикам у галузі менеджменту глибше розуміти сутність управлінських викликів, розвиває навички комплексного аналізу проблем, формує компетентності у прийнятті обґрунтованих рішень.

Проблемне навчання відповідає сучасним вимогам підготовки докторів філософії, оскільки сприяє формуванню навичок самостійного дослідження та критичного оцінювання інформації, що є важливими для

успішної наукової і управлінської діяльності в епоху цифровізації і глобалізації. Концепція проблемного навчання отримала широке визнання серед науковців багатьох країн, включаючи США, Польщу, Болгарію, Німеччину, Україну та інші, де дослідники зробили вагомий внесок у розвиток теорії та практики його реалізації. Однак питання, пов'язані з впровадженням проблемного навчання, залишаються дискусійними як серед вітчизняних, так і зарубіжних науковців, оскільки поки що не досягнуто єдності в підходах до його практичного застосування. Сучасні дослідники [1 – 4] висловлюють різні точки зору щодо особливостей використання проблемного підходу в навчальному процесі, а також обговорюють значний вплив проблемних ситуацій на пізнавальну активність і психологічний стан учнів чи студентів. Одні вважають, що такі ситуації підвищують мотивацію до навчання, стимулюють розвиток критичного мислення та сприяють глибшому засвоєнню матеріалу. Інші ж наголошують на важливості врахування індивідуальних психологічних особливостей учасників навчання, оскільки в деяких випадках проблемні ситуації можуть викликати стрес або знижувати рівень комфортності. Таким чином, розбіжності у поглядах на функціонування проблемного навчання свідчать про його багатогранність та складність, що потребує подальших досліджень і адаптації до сучасних умов навчання.

В найпоширенішому розумінні проблемне навчання є системою прийомів, що забезпечують цілеспрямовані дії педагога по організації включення механізмів мислення і поведінки студентів шляхом створення проблемних ситуацій.

В роботі [4, с.77 – 83] акцентовано увагу, що основою проблемного навчання є проблемні ситуації, які виникають за кількох умов: коли здобувачі освіти не знають способу розв'язання задачі; не можуть відповісти на поставлене запитання чи пояснити певний факт; коли є необхідність застосувати раніше засвоєні теоретичні знання в практичному

контексті; при виникненні суперечності між теоретичною можливістю розв'язання задачі та практичною неможливістю застосувати цей спосіб; або через розрив між досягнутим практичним результатом і браком у здобувачів знань для його теоретичного обґрунтування.

Проблемне навчання як інноваційний освітній підхід включає кілька методів, кожен з яких розвиває специфічні компетентності. Для здобувачів третього освітньо-наукового ступеню за спеціальністю 073 "Менеджмент" використання проблемного навчання забезпечує, насамперед, досягнення інтегральної компетентності [5] – здатності продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі управління та адміністрування. (табл.1).

Таблиця 1 - Методи проблемного навчання

Метод	Сутність	Компетентності
Метод кейс-стаді (Case Study)	Аналіз реальних або гіпотетичних бізнес-ситуацій з подальшим обговоренням і пошуком оптимальних рішень	Аналітичне мислення, уміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у сфері стратегічного планування та прийняття обґрунтованих управлінських рішень; навички командної роботи і комунікації.
Метод проєктів	робота над створенням конкретного проєкту, який може бути застосований у реальному управлінському контексті	У плануванні та управлінні проєктами, навички організації роботи, розподілу завдань, ефективного використання ресурсів
Метод проблемних лекцій	створення проблемної ситуації, яку студенти повинні вирішити під час заняття або після нього	У вирішенні нетипових завдань, критичне та логічне мислення, навички самоосвіти
Мозковий штурм	генерування якомога більше ідей для вирішення певної проблеми	Творче мислення, уміння знаходити нові підходи до вирішення завдань, навички роботи в команді.
Метод евристичних запитань	викладач ставить запитання, які спонукають студентів мислити нестандартно і шукати нові підходи.	Критичне мислення, аналіз і синтез інформації, навички аргументації та обґрунтування власної думки, здатність до рефлексії та самостійної оцінки отриманих результатів.

Успішне застосування проблемних методів навчання вимагає ретельної поетапної підготовки і розроблення методичного забезпечення:

1. Виявлення базових компетентностей здобувачів освіти. Необхідно з'ясувати, якими компетентностями (знаннями, уміннями, навичками та особистими якостями) володіють здобувачі освіти, які є необхідними для розуміння проблеми шляхом опитування, дискусії або попередньої оцінки. Це дозволить уникнути надмірної складності або, навпаки, надто простих завдань; правильно сформулювати проблему та підготувати матеріали, які будуть доступними і зрозумілими для всіх учасників.

2. Формулювання проблеми та її структурування – один із ключових етапів підготовки до заняття. Проблема повинна бути складною і такою, що вимагає аналізу, творчого підходу і самостійного мислення. Важливо, щоб здобувачі освіти змогли усвідомити актуальність проблеми та її зв'язок із реальними ситуаціями. Можна структурувати проблему, розділивши її на кілька підпроблем. Кожна підпроблема може далі поділятися на міні-проблеми, що розглядаються в логічній послідовності. Такий підхід допомагає створити послідовний процес вирішення, коли відповіді на одні питання ведуть до нових, складніших завдань.

3. Підбір інформації для вирішення міні-проблем. Після структурування викладач обирає інформаційні ресурси, які будуть необхідними для вирішення кожної з міні-проблем. Це можуть бути статті, дані з досліджень, статистика, реальні кейси, що надають студентам достатньо матеріалу для аналізу і висновків. Важливо, щоб ця інформація була достовірною, актуальною і різноманітною, оскільки це сприяє розвитку навичок критичного мислення і пошуку джерел.

Також слід продумати методику розв'язання кожної підпроблеми. Це може включати використання різних методів, таких як аналіз даних, порівняння альтернативних рішень, моделювання ситуацій, мозковий штурм чи дискусії.

4. Підбір наочних матеріалів та технічних засобів навчання (ТЗН). Наочні матеріали, такі як графіки, схеми, відео, мультимедійні презентації, допомагають унаочнити проблему і глибше зануритися у її вивчення. ТЗН, такі як інтерактивні дошки, комп'ютери або планшети, також можуть сприяти інтерактивності й забезпечити можливість для самостійного дослідження.

5. Підготовка завдань для самостійної роботи. Після заняття викладач пропонує завдання, які студенти виконують самостійно. Ці завдання закріплюють отримані знання і дають студентам можливість поглибити розуміння проблеми. Завдання можуть включати дослідження додаткових матеріалів, створення презентацій або розроблення власних проєктів, що базуються на обговореній проблемі. Це сприяє розвитку навичок критичного аналізу та системного мислення.

Таким чином, застосування методів проблемного навчання є надзвичайно актуальною для підготовки докторів філософії з менеджменту. Дозволяє розвинути в майбутніх науковців і практиків такі ключові компетентності, як критичне мислення, аналітичні навички, здатність до самостійного дослідження, креативність та вміння працювати в команді. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, які здатні ефективно вирішувати складні завдання в динамічному бізнес-середовищі.

Література:

1. Антоненко Т. Л. Психологічні засади становлення ціннісно-сміслової сфери особистості майбутнього фахівця : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук. Київ: Право, 2019. 42 с.

2. Валентьева Т., Смолянко Ю., Семеняко Ю. Проблемне навчання у закладах вищої освіти як засіб формування професійної компетентності

майбутніх педагогів. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету Івана Франка*. Вип. 49. Т. 1. 2022. С. 130-139.

3. Підготовка докторів філософії на сучасному етапі: обмін досвідом та кращі практики : матеріали науково-методичної конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 2–3 лютого 2023 р.); [редкол. : М.М. Корда (голова) та ін.]. Тернопіль : ТНМУ, 2023. 114 с.

4. Полішко Ю. Проблемне навчання як предмет дослідження зарубіжних та вітчизняних учених. *Українська професійна освіта=Ukrainian Professional Education*, (9-10), 2021. Р. 77–85. URL: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2021.9-10.263596>

5. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 073 «Менеджмент» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти / Затв. наказом МОН № 1436 від 24.12.2021. URL: <http://surl.li/ihucgy>

УДК 378.147:004.5

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Болдовський В.М., к.т.н., доцент
Національний аерокосмічний університет імені М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У контексті стрімкої цифровізації та глобальних трансформацій адаптація освітнього процесу до нових технологій стала необхідною